

TVÁŘ (!) ČLOVĚKA (?)

Problém identity a problém umělé inteligence, to byla velká témata kyberpunku, vůdčího literárního hnutí ve sci-fi začátku osmdesátých let. Kde se ve stroji zrodí vědomí? Jak se budou chovat stroje, nerozeznatelné od lidské bytosti? To byly otázky, které nás zajímaly v době, kdy se lidem dostaly do rukou první mikropočítače a věk informačních technologií se rýsoval na obzoru.

Povídka je o kyborgovi, o bytosti, která je z větší části dokonalý stroj a zbytky lidské identity přebývají v jejím mozku. Právě ten si zapamatoval základní údaje o svém původu a je veden jedinou touhou, získat lidskou tvář. Neuvědomuje si svoje hranice, meze svých možností. Uvěří na lásku, a to je jeho tragédie. Budoval jsem tuhle povídku podle zásad, které jsem si pro sebe odvodil na základě zkušeností z mé první povídkové sbírky Vejce naruby. V osmdesátých letech u nás nevyházelo mnoho akčních povídek a tahle byla jedna z mála, které se to povedlo. Je postavena na dějových zvratech. Lodovic Thomas složí zkoušky, a přesto je určen k likvidaci. Probíje se na svobodu a přepadne byt doktorky Dagmar Sakade. Nechá se oklamat? Jak se to vezme, z určitého hlediska mu Dagmar zajistí dobrý džob. Jenže on chce mít lidskou tvář, on chce být člověkem a zachová se lidsky, sebedestrukčně. Jako lidská bomba.

Třebaže je téma kyborgické, není to kyberpunková povídka (jakkoli je pravda, že kyberpunk nemá žádná pevná pravidla). Kyberpunk je přece jen poněkud dekadentní žánr. Tenhle Lodovic nemá v sobě dekadence, ani co by se za čip vešlo. Vytkl si cíl a jde za ním s razancí buldozeru, v němž usnul řidič s nohou na plynu. To, že poleví v ostražitosti a v podstatě se nechá napálit doktorkou Sakade, to není úkrok z nastoupené cesty. Bytost toužící po lidské tváři musí být schopná lásky a pro Lodovica je cit k Sakade stejně důležitý jako obličej.

Obvykle nacházím chyby v povídkách, které po létech po sobě čtu a pokouším se je rozebrat. Nad touhle povídkou si musím klást otázku, proč v podstatě neměla ve své době úspěch, třebaže na ní

žádnou chybu nevidím? Asi proto, že jak Lodovic, tak Dagmar jsou tak účelní. I ona je zacílený systém. Chce zachránit svůj život, chce si užít rozkoš z neobvyklého sexu a chce prospět svému kamarádovi plukovníku Richardu Fobassovi.

Jenom nepočítá s tím, že Lodovic vezme tak vážně ponaučení PAMATUJ, ŽE JSI BOMBA.

„Žák-kyborg číslo dvacet jedna hlásí ukončení zkoušek,“ zaštěkal Thomas, pěkně nahlas, řízně, tak jak to má inspektor Bevilaqua rád. Byl nevýslovně šťastný, že má zkoušky za sebou. Ve čtyřech z deseti disciplín dosáhl rekordních výsledků: v silové zkoušce, v rychlosti, obratnosti a motorické reakci. V ostatních šesti stál vysoce nad průměrem. Školní martyrium má za sebou. Bevilaqua mu teď pogratiňuje a hlavně – předá mu tvář.

Jedenadvacítka, jako každý žák kyboškoly, dosud neměla tvář. Její karbonitová hlava byla vejčitá, dokonale hladká, bez sebe-menší nepravidelnosti. Vypadala jako veliké vejce s otvory pro nozdry a zvukovody. Také ústa měla bezretá, takže jenom vlhké oči připomínaly, že tento divný geometrický útvar jednou nabyde lidské podoby.

Tváře byly uloženy, jak Thomas dobře věděl, v Bevilaquově kanceláři. Ano, tam vzadu, ve velkém frizoboxu, hned za inspektoro-vými zády.

Bevilaqua spojil ruce do velikého chlupatého uzlu. Jeho tučná lysá hlava se potila.

„Už jsem dostal hlášení, jedenadvacítka,“ řekl inspektor. „Výsledky máte výborné, ale – bohužel. Zkoušky jste nesložil.“

„Jak tomu mám rozumět?“ zeptal se Thomas klidně. Ostatně, nedovedl by se zeptat jinak než klidně. Nebyl už člověkem v pravém slova smyslu. Z někdejšího gravimetrického mechanika Thomase zbyl jen mozek a část míchy. Vše ostatní byl bioplast a karbonit. I v tomto ohledu Thomas byl výjimečný: ještě nikdy se nepodařilo vyrobit kyborga, který obsahoval tak málo původních organických dílů.

„Nemusíte tomu rozumět,“ řekl Bevilaqua a pomalu rozpletl ten uzel z prstů. Opřel se do křesla, vzdychl a rozhlédl se mimoděk po místnosti. Nebylo tam nic, co by si zasloužilo pohled – holé stěny polepené výchovnými plakáty. PAMATUJ, ŽE JSI BOMBA, to byl slogan, který se v rozmanitých obměnách opakoval na každém z nich.

Thomas stál u dveří, ruce na švech štrukturovaných kalhot, hrud' vypjatou, a strnule hleděl na inspektora.

Ten si levičkou pohládl vlhkou pleš, pravou rukou se poškrábal na hrudi, pak zajel níž, snad ho svrbělo stehno, ale vzápětí se jeho ruka vynořila nad deskou stolu a třímala v ruce nějaký předmět. Thomas si stačil všimnout, že je to armádní pistole vzor LX-2012, raketová střela sykla v kolejnicích a takřka současně se mu zasekla do hrudi, kde explodovala, ani ne moc, ani málo, přesně tak, jak to pečlivé mozky inženýrů spočítaly.

Stejně bys tomu nerozuměl, pomyslel si Bevilaqua. Výsledky máš sice výborné, chlapče, jenže co naplat, naše přístroje toho vědí o tobě víc, než si uvědomuješ ty sám. Jsi jiný než ostatní. Nemáš zábrany, které kyborg musí mít, jinak by byl nebezpečný. Vytváření zábran – to je smysl naší školy. Kyborg nesmí být schopen ublížit člověku. Ty bys mu asi také neublížil, ale jenom proto, že bys nechtěl. A na to se nemůžeme spolehnout. Proto tě musíme zrušit.

Podle předpisu by měl Bevilaqua zavolat likvidační čet, aby se o jedenadvacítku postarala. Jenže inspektor velice rád likvidoval kyborgy sám. Byla to jeho jediná libůstka, jediná radost, kterou si v neúrodném prostředí školy dopřával.

Trefil jedenadvacítku přesně, to věděl moc dobře. V hrudi jí zela velická díra, docela blízko energobaterie. Počkej, ty chlape, říkávali kolegové, až jednou trefíš toho kyborga do baterky. To teprve uvidíš, co je to bomba! Bevilaqua se jim smál. Nemějte péči, odpovídal, umím střílet. To je jediné, co dovedu pořádně.

Trefil přesně, jenže jedenadvacítka ne a ne jít k zemi.

Kyborg rotoval místností jako roztočený vlček. Bezbarvá syntetická krev a útržky bioplastu odletovaly z otevřené rány a zkrápěly plakáty s nápisem PAMATUJ, ŽE JSI BOMBA, a několik

kapiček dopadlo i na Bevilaquu, a dokonce i na ocelovou stěnu frizoboxu, kde jsou uchovány tváře.

Měl bych mu napálit ještě jednu, uvažoval inspektor. Jenže jak? Potvora nepostojí a nepostojí. Příště se budu trefovat do hlavy. Jenže – do hlavy... Tam je lidský mozek, a to člověku přece jenom nedá, cítí se tak nějak hloupě, když se trefuje do člověčiny. Přece jenom jsou tihle kyborgové proti pánubohu!

Kyborg se přibližoval, takže už nebylo zbylí, a Bevilaqua napřáhl ruku, zamířil na bělostnou vejčitou hlavu, nová střela vklouzla do kolejek, ale to už byl kyborg tady, jediným úderem ruky odhodil těžký psací stůl, popadl pistoli za hlaveň a prudce trhl.

Bevilaqua jenom pocítil, že mu něco škublo rukou, a bolest si uvědomil až potom, když zahlédl ten podivný zahnědlý předmět, zaklesnutý do lučíku pistole, a došlo mu, že je to jeho vlastní prst.

Jedenadvacítka se zastavila.

Rána v kyborgově hrudi byla hrozná. Teklo z ní však stále méně krve a na roztřepených okrajích se už matně chvěla krycí mázdra.

Bevilaquovi se rozhoupal žaludek, zatmělo se mu před očima, ale pak ho ovládl spravedlivý hněv.

„Tohle si odskáčeš, jedenadvacítko! Okamžitě mi vrať zbraň!“

Kyborg ji bez zjevné námahy zlomil a hodil inspektorovi k nohám. Prst vyklouzl z lučíku a ležel teď na zemi, ubohý, opuštěný. Kolik kousků mého těla zůstalo tam venku v troskách Koriolanu, uvažoval Thomas. Zbýl ze mě jenom mozek. Ani tvář nemám.

Tvář! Tam uvnitř, ve frizoboxu, bylo několik set tváří, mužských i ženských. O ženskou tvář nestojí, chce mužskou, jakoukoli, třeba tvář malomocného nebo syfilitika, jenom aby měla lidské rysy!

Thomas nenáviděl geometrickou vejčitost své lebky, nenáviděl vlastní strojovou dokonalost, nenáviděl svoji sílu i svůj postřeh. Jak rád by byl na místě inspektora, tlustého, plešatého chlapa, teď navíc zmrzačeného... Je to ale chlap, je to člověk!

„Já vás nechám zrušit, jedenadvacítko,“ zasyčel Bevilaqua.

„Už jste se o to pokusil,“ odpověděl Thomas klidně. „A neříkejte mi jedenadvacítko. Jmenuju se Thomas. Lodovic Thomas.“

„Jak to víš?“ lekl se Bevilaqua.

„Pamatuju si to.“

Tak je to přece jenom zmetek, nepovedený kyborg. Správný kyborg si nepamatuje na svoji lidskou minulost. Tenhle parchant bůhvíjakým zázrakem prošel kontrolou. Proto je jiný, proto si ho všimly senzory, proto nemá zábrany...

Bevilaquou zalomcovala prudká zuřivost. Tak já mám trpět za to, že nějaké hovado ve fabrice nesplnilo svoji povinnost a pustilo šmejd z pásu. Ale já tohle tak nenechám. Já to poženu setsakra vysoko. Já jim tam zatopím, že nebudou vědět, čím jsou.

Kyborg k němu přistoupil.

„Co ještě chceš?“ vyjel na něho inspektor.

„Tvář.“

„Cože?“

„Otevřete frizobox a vydejte mi tvář.“

Bevilaqua se hystericky rozesmál.

„Ty jeden blboune, jaké máš představy! Ty si myslíš, že si tvář nasadíš na tu svou kebuli jako čepici, že mi řekneš pá pá a půjdeš po svých?“

„Otevřete frizobox,“ opakoval Thomas a popadl inspektora za paži.

Inspektor měl silné paže, svalnaté, ale Thomas cítil, že by dokázal svými prsty rozdrtit všechny ty svaly a kosti jako hrudku tvarohu. Nechtěl to udělat, ale mohl by.

Neuvědomoval si, že právě to ho liší od jiných kyborgů. Ti by prostě něco takového neudělali. Nemohlo by je to napadnout.

„Tvář vám může implantovat jenom odborník ve speciální laboratoři. Dobře víte, že z bezpečnostních důvodů takové odborníky ani laboratoř ve škole nemáme. Můžu vám tvář vydat. Jak se odsud dostanete? Sotva vytáhnete paty, pověsí se na vás policie a třeba i armáda!“

Roztrásl ho strach a mimoděk začal Thomasovi vykat.

Kyborg neřekl nic, jenom mu stiskl paži o poznání víc. Vyděšený inspektor se otočil k frizoboxu a zasípěl:

„Otevírám zámek, kód bé ix, dvanáct padesát tři.“

Kyborg, ale ani Bevilaqua si neuvědomili, že bezpečnostní zám-

ky počítají i s tou možností, že by mohl někdo nátlakem nutit autorizovanou osobu, aby zámek otevřela. Nervozita v takovém případě ovlivní lidský hlas. Právě to se v tomto případě stalo.

„Váš hlas neodpovídá normě,“ ozvalo se ze skrytého reproduktoru. „Uvědomuji bezpečnostní službu.“

„Tak vidíš, blbče,“ zaskučel Bevilaqua. „Pusť mě! Nemá to žádný smysl. Bezpečáci tady budou v minutě.“

Thomas uvolnil stisk.

„Já bych ti to rád otevřel,“ drmolil Bevilaqua. „Jenže vidíš sám, že to nejde. Vy si všichni myslíte, že inspektor je něco jako pánbůh a může všechno. Ale tak to vůbec není. Já jsem jenom kolečko ve stroji a musím poslouchat...“

„Ticho...“ poručil mu kyborg.

Bevilaqua okamžitě poslechl.

Z dálky se ozvalo kolísavé houkání poplachové sirény. Thomas znal dobře to houkání. Bezpečnostní jednotky školy často cvičily. Námětem cvičení zpravidla byla „likvidace asociálního jednání nezvladatelných elementů“. I ta okázalá cvičení patřila k výuce. Připomínala žákům-kyborgům, co by se stalo, kdyby překročili hranice předpisů a regulí.

Kdy sem vojáci přijdou? Za minutu? Za devadesát vteřin? Dozorčí důstojník pečlivě měřil a zaznamenával časy. Jako kdyby šlo o nějakou zkoušku. Také mně zaznamenávali časy. Měl jsem vynikající. Zkoušky jsem složil skvěle.

Jenže teď mi nechtějí vydat tvář.

Připomněl si ránu, která mu vězí v hrudi. Položil si na ni ruku. Pod bříšky prstů ucítil hebký dotyk krycí blány. Rána se dobře hojí. Jsem vynikající stroj.

Jsem stroj.

Žalost i zlost mu sevřely hrdlo. Zasluchl vzdálený dusot lidských nohou. Už se ženou, celá smečka, samopaly v rukou, ukrytí v neprůstředných krunýřích, podobní robotům, aby – sami bez tváře – zabili bytost bez tváře.

Přistoupil k frizoboxu, objal ho pažemi, snad v první chvíli ani nechtěl udělat to, co vskutku udělal – zhoupal se v kolenou a zvedl tu dvoutunovou skříň o dobrý půlmetr!

Podlaha zasténala, když po ní kráčel s boxem v náručí, těžce a hlučně, a vlekl svůj olbřímí náklad ke dveřím. V jedné chvíli si Bevilaqua myslel, že má vyhráno: Thomas prudčeji došlápl a podlaha se pod ním propadla. Noha mu zajela do otvoru až po ohbí kolena a frizobox na ni nalehl plnou vahou. Kyborg sebou zazmítal jako šelma chycená do pasti. Bojoval s nebezpečím krutě a mlčky. Bevilaqua na něho očarovane hleděl. Chtěl by utéct, dobře si uvědomoval, že k tomu má příležitost, že na něho Thomas nedosáhne. Měl ale pocit, že se ocitl v hrůzném snu, ve kterém se člověku chce utíkat, ale nohy váží víc než cent. Soustřeďoval veškerou vůli, aby ze sebe tíživou malátnost setřásl, dokonce i tu hryzavou bolest volal ku pomoci, avšak když se vzpamatoval, bylo už pozdě. Thomasovi se podařilo odsunout kovovou skříň na stranu, jediným šklubem vytrhl nohu z pasti i se čtverečním metrem podlahy, a jakmile se Bevilaqua rozběhl ke dveřím, hrábl po něm levou rukou, zasáhl ho předloktím a odhodil nazad, jako by to byl nafukovací balonek. Co se dělo v příštích minutách, Bevilaqua neviděl. Zády se opíral o převržený psací stůl a kašlal a sípěl a z očí se mu valily slzy. Když prozřel, frizobox zakrýval vchod.

„Otevřete ho a vydejte mi tvář,“ opakoval kyborg klidně. Ani po tak nadlidském výkonu nebyl zadýchaný.

Bevilaquovi bylo najednou všechno lhostejné. Tělo ho bolelo na stovce míst a místeček a všechny ty bolesti i bolístky se slévaly do pocitu tupého tlaku kdesi v zátylku. Z dálky slyšel houkání poplašných sirén. Komputer frizoboxu stačil včas upozornit bezpečnostní orgány na přepadení kanceláře inspektora školy. K budově se stahuje kruh tří set mužů vyzbrojených nejmodernějšími prostředky vojenské techniky. Je jich na tebe příliš mnoho, chlapče. Ano, jsi dobrý, nikdy bych netušil, že kyborg je skutečně schopen takového výkonu. Jenže na implozní bomby, zmrazovače a vibrátory jsi krátký.

Zašklebil se. Snad to měl být úsměv.

„Nemůžu otevřít. Utrhl jsi zdroj energie.“

Bevilaqua malátně ukázal na kabel, který čouhal ze stěny v místech, kde ještě před několika minutami stál frizobox. Zavrtěl hlavou.